

Familia sibiană a lui *Ioan Florian* (1829-1894) președinte al Tribunalului regesc din Odorheiul Secuiesc

Cunoscut ca un personaj activ în rândurile militanților români postpasoptiști, istoriografia transilvană îl poate acredita pe Ioan Florian ca un tip reprezentativ pentru categoria socio-ocupatională pe care a întruchipat-o. Fie și la limita cu "anonimatul", el nu este mai puțin interesant tocmai pentru că ne prilejuiește tratarea științifică, pe scama unor documente variate, a unui subiect din interiorul grupului său. Deținând date diverse despre existența și evoluția sa, știind că el nu a fost, în linii generale, altfel decât "ceilalți" dintre ai săi, putem completa un puzzle care își așteaptă de mult rezolvarea. Cum spunem și cu alte prilejuri, subliniem, chiar repetându-ne sau alăturându-ne altora, că valorificând astfel de informații putem umple numeroase goluri din sumarul cunoștințelor referitoare la o diviziune semnificativă a populației românești, despre toți cei ce au parcurs un traseu asemenea, cu adevărat o "lume". Iar aceasta este lumea înaintașilor noștri, pe care, pentru a o ocoli, nu avem nici dreptul moral și nici o motivare profesională. Socotită prea mult timp una minoră, astăzi ni se arată ca depozitara unor valori deosebite pentru înțelegerea fenomenelor epocii. Obligația de a trata o astfel de temă cu atenție decurge întâi din faptul că această viață este ... adevărată, corespunde realității. Evenimente majore, cu particularități dramatice în istoria vremii, urmărite cu insistență au ajuns să fie adeseori supralicitate. La început, se răspundea astfel unor cerințe ale liderilor naționali, cerințe impuse de împrejurări imnante istoriei naționale. Au fost impuse apoi de cenzura unor forțe exterioare intereselor noastre, chiar și de modă, dar și de o păgubitoare autocenzură. Mai grav este că uneori totul se datora comodității în activitatea de cercetare, mulțumindu-ne cu tablouri și concluzii facile oferite de clișee, atractive ca succese istoriografice deja confirmate.

Astăzi însă nimeni nu-și mai poate permite, în discursul istoric, să minimalizeze "viața reală minoră", și încă sub imperiul așa-zisului respect pentru faptele majore. Acestea, asociate datelor excepționale, își păstrează importanța în orice împrejurare. Și apoi, însăși credibilitatea lor este descrisă de sărăcirea

bazei documentare prin ignorarea faptelor "cotidiene".

Astfel, informații noi din acest perimetru atestă că înaintașii noștri au trăit tot ce se putea trăi -personal, ca grup formal și global- în Europa secolului "naționalităților", fie și sub rigorile unor stări economice și politice nefavorabile. Acestea au impus modului de viață o anume dimensiune a formelor sale de manifestare, o anume strălucire, ori modestie, dar nu l-au putut opri din dezvoltarea sa firească, nu l-au putut împiedeca să fie sincron și asemenea cu datele esențiale ale spiritului epocii.

În cazul particular al lui Ioan Florian, în relație directă cu mediul său familial-ocupational, reprezentativ pentru intermediarii dintre liderii principali și masă, reținem că "bătrânii" intelectuali născuți, preocupați de detalii ale istoriei locale, ne-au furnizat informații interesante despre el¹. Interesante, dar, în clipa de față, insuficiente. După nevoile istoriografiei contemporane, pe care o invocăm mai sus, în cazul său se impune o "decoptare" grabnică a palierelelor ignorate, astfel încât, valorificându-se tot ce s-a știut până acum, acest tot să fie îmbogățit cu ceea ce s-a descoperit ulterior. Și, mai ales, să se adauge rezultatelor cercetărilor clasice tot ce se poate afla prin sondarea altor spații existențiale, materiale și spirituale, individuale sau comunitare. În cazul nostru, spațiul de referință este "*familia sa sibiană*", care era departe de a fi una oarecare în sistemul de relații și de evenimente, locale și naționale. De asemenea, ea a marcat segmente din viața intelectual-politică, culturală și socială transilvană. La fel de important a fost nivelul, puterea și reprezentativitatea grupului în care a intrat. În acest univers personalizat, pe de o parte, influențele au fost reciproce: familia a folosit prezența sa acolo și, pe de altă parte, l-a susținut prin forța coeziunii sale în existența și devenirea sa, pe toate planurile. Ne gândim la faptul că Ioan Florian a fost ginerele lui Grigore Matei, iar prin căsătorie a intrat într-o familie cu personalitate și în relații strânse cu personalitățile, într-un grup puternic și stabil, de notorietate și succes. Este vorba despre surorile și frații, unchiul și mătușile, verii și nepoții soției sale, urmașii și rudele

prin alianță și colaboratorii comerciantului din pitoreasca Piața Mică a Sibiului, al cărui nume a rămas în conștiința colectivă până în urmă cu doar câteva decenii, prin firma *"La Gligor"*. Dincolo de *"conștiința colectivă"* amintită, istoria națională, cea transilvană, a Bisericii și culturii artistice românești i-a retinut/trebuie să-i retină pe *"Matei"* ca pe *"o marcă"* și, alături de alții ca ei, ca un grup specific ce și-a pus amprenta asupra evoluției societății românești.

Totul a pornit de la faptul că, în cadrul unor cercetări de antropologie urbană și istorie locală, am simțit acut nevoia investigării unor anume raporturi dintre anumiți oameni, mereu nominalizați în cele mai onorante companii, fie și doar în *"lista participanților"* la numite activități, dar mai interesanți decât alții pentru că apăreau în mod repetat, ca indivizi a căror glorie era de intensitate puternică, fie și pe termen scurt. Pe parcursul derulării cercetărilor, rolul implicării lor în desăvârșirea unor proiecte, valoarea aportului lor de *"colaboratori"* și eficiența cultivării unor relații familiale și socio-ocupationale deveneau tot mai impresionante². Reîntruchipăm, prin cuvânt și imagine, oameni, neamuri, o lume, VIATA înaintasilor, vie, pulsând printre valori perene, banalul existential și evenimentul efemer, marginal, dar niciodată nesemnificativ.

Punct de plecare în acest demers au fost două familii de negustori români -Mateii cu Stamate din Sibiu și Onitii din Sebes-, acei comercianți care, la începuturi și de multe ori, aveau origini în familiile grecilor și macedo-românilor din companiile transilvane, acceptați ca locuitori/cețățeni ai orașelor încă înainte de revoluția pasoptistă. În afara lor, la oras, *"Numai singur comerțul se poate zice că era mai întreg în toată țara în mâinile românilor, multumită cu deosebire fraților macedo-români, cari, desi sub numele neadevărat și nemeritat de greci, contribuiau în prima linie la lățirea lui prin toate orasele mai însemnate"*, scria N. Popea în anul 1879, cu referire la epoca presaguniană³.

Percepția statutului negustorilor *"români/greci/macedoneni"* se dovedește dificilă pentru contemporanii nostri datorită unui vid informativ despre personalități *"neclasicizate"*, despre numeroase categorii socio-ocupationale. De altfel, încă din secolul trecut s-a atras atenția asupra confuziilor pe care le pot provoca numele proprii. Visarion Roman scria că *"Sunt astăzi sute de familii cu nume de rădăcină română și terminăție sârbească (...)"*, ei fiind români de necontestat⁴. În urmă cu abia un

sferț de veac, Th. Bodogae afirma că *"grecii"* au rămas *"companiști"* doar ca să-și cumpere imobile și să-și clădească biserici, în anii 1840-1850 ei *"și uitaseră limba originală"* și vorbeau românește⁵.

Cvasitotalitatea negustorilor transilvani de religie ortodoxă, deși în accepțiunea generală erau socotiți cel puțin macedo-români, având sau nu o astfel de origine, la vremea în care ne plasăm, oricum ar fi *"sunat"* numele lor, erau departe de a mai fi și altceva decât români⁶. Iată doar trei exemple. În secolul lui Andrei Saguna - macedo-românul cel mai român dintre europeni și cel mai mare european dintre români - a urmat Procopiu Ivacicovici, membru al unei *"familii române foarte lătită, IVASCU, cea mai avută"* la începutul secolului al XIX-lea în zona lor de origine (Banat), motiv pentru care mulți l-au retinut ca *"Ivascoviți"*⁷. Vasile Ladislau Pop, s-a căsătorit *"cu fia negustorului român"* Ioan Oltean din Reghinul Săsesc, Anastasia(!), iar sora soacrei sale, nepoata *"neuitatului Petru Maior"* era preoteasă română. Până și la începutul secolului următor, în primăvara lui 1901, face înconjurul românității vestea că *"Dl. Dr. Alexandru Vaida Voievod din Olpret"* și *"D-ra Elena Safrano, fiica D-lui Emanuel A. Safrano, comerciant în Brașov"* s-au ...fidantat (logodit)⁸. George Baritiu⁹, din vointa unchiului său, pentru a se sustrage deciziei abuzive a unor autorități, poartă la un moment dat numele *"Popovici"*, iar când se căsătorește, aleasa este *"domnișoara Maria, fiica văduvei de comerciant Sofia St. Belisariu"*, Maria Velisar. Nimeni n-a pus vreodată în discuție dacă cei sus citați au fost români (*"adevărați"*), mai ales că, obligați de realități general-europene, s-au comportat ca patrioți militanți. Este evident că, identitatea națională a fost/este exprimată nu doar prin *"biologie"* sau prin numele ascendenteilor, ci a fost/este o problemă de atitudine, de integrare liber-consimțită, de adeziune declarată. Românitatea MATEILOR și a altora din familia lor ocupațională și spirituală este deplin documentată, iar printre sibieni era unanim recunoscută.

În statisticile sibiene, comercianții sunt doar¹⁰:

	germani	maghiari	evrei	români	altri
1870	76	7	7	6	
1884	142	14	19	12	6
1895	192	19	28	30	2

MATEII sunt înregistrați printre cei 6, apoi printre cei 12 negustori români în Sibiu.

Cu toată această stare privilegiată, până și lui Andrei Șaguna i s-a imputat la un moment dat că n-a luat *"în deputățiunea"* din anul 1863¹¹ și delegați *"din clasa neguțătorilor și a industriașilor"*. Explicatia nu s-a lăsat așteptată și aflăm că *"Șaguna voia ca națiunea română să se prezenteze la autorități mai înalte prin autorități naționale alese"*¹², evident din punctul de vedere cultural. Ceea ce, iată, nu erau comercianții! Acesta a și fost unul din motivele pentru care ei își vor alege ginerii din rândul celor cu școli și funcții înalte politice și intelectual-administrative. Situația este ilustrată și de relația matrimonială *"Florian-Matei"*.

Altfel, neguțătorii se bucurau de atenția oficialilor; în timpul vizitei de la Brașov (1860), *"mitropolitul Șaguna a fost încarinuit în casele neguțătonului fruntas Ioan Florian"*¹³ (altul decât personajul nostru), de la care a trecut la alt comerciant celebru, și el *"din neguțători"*, Diamandi Manole, prietenul brașovean al sibiienilor, inițiator/sprijinitor/creator (sustine chiar Ioan Slavici) al *Tribunei* și *"tribunistilor"*. Cum am văzut și în documente referitoare la Ioan Petric, negustorii erau mari susținători ai politicii culturale șaguniene din Brașov; de la ei provenea bunăstarea celor mai apropiați colaboratori ai săi, chiar ai propriei familii, dar și a lui Grigore Pantazi, a Pușcarilor, Păscu-Căciulă Cioran (dintre mocanii răsăreano-brăneni) etc., etc. Parohiile cele mai dotate (și râvnite) din Brașov erau cele *"care stau foarte bine, pentru că au mulți neguțători dintre parohieni"*, abia apoi urmând parohiile cu credincioși *"crescători de vite"* (și ei avuți) și la urmă ale economilor/lucrătorilor *"de câmp"*¹⁴.

Pentru a convinge că însuși constientizau forța lor de influențare și dreptul de a atenționa, aproape ultimativ, pe cei care se foloseau de sprijinul lor, redăm următorul episod. 12 persoane din Brașov și Săcele, dar mai ales *"dd neguțători"* au predat Consistoriului sibian un protest deghizat într-o urare de *"sănătate"*, în care reclamă prezența liderilor români la lucrările Dietei din Sibiu (în care-si puseseră atâta încredere, desartă). Citiseră în jurnale cum că episcopii, și cu deosebire *"Andrei Șaguna, cunoscut conducător și luptător pe arena politică, care adîi patimeste la bai, lipsesc de la acea luptă și anume de asta data de la ședintele dietal [sic], s-au întristat addanc. O asemenea deosebită întristare și superare sfășietoare s-au vedîut la locurile noastre de pe aici din 5 protopopiate, cari au în mijlocul lor pe acești înalți Perinti suferînd și cari au împlînit adî*

un cuvenit act de reverenție și pietate către venerabilul lor episcop". Se roagă de sănătatea episcopului, în frunte cu protopopul Ioan Petric. După aproximativ două săptămâni se anunță că: *"Eri, pe la 12 1/2", sosi Eescl. Sa. P. Episcop Andrei baron de Șaguna de la cura băilor. Inteligintia română de toată starea i făcu pe la 5 ore o respectuoasă "reverenția". Unele informații au alt ton: "Episcopul Andrei făcuse cură la Vâlcele și la Covasna, pe un timp foarte neprimicios, încât se văzu silît a o cură și a veni aproape incognito la Brașov, unde totuși avu o primire din cele mai călduoroase(...)". Acesta este prilejul cu care președintele-episcop se adresează secretarului Asociațiunii cu celebre cuvinte: "Să nu lăsăm, Domnule Barîu, ca să apuie asociațiunea noastră, să o susținem cu toate brațele". Impresionant este faptul că acest apel patetic s-a lansat în momente de final ale muribundeii Diete de la Sibiu, când Asociațiunea era privită ca o posibilă forță compensatoare a structurilor administrative pro-românești: "(...)dacă s-ar întâmpla să pierdem toate celelalte drepturi la care năzuim, să rămânem cel puțin cu acest mijloc de cultură, și a limbii, și a spiritelor"* a continuat episcopul¹⁵.

Dintre negustorii interesați pentru noi aici i-am urmărit pe cei care, în directă legătură cu disponibilitățile materiale, naționale și culturale, la rândul lor, s-au înrudit și cu protopopii ortodocși români. Urmașii direcți ai negustorilor, proprietarii de alte bunuri sau preoților *"mai cuprinși"* (material și ca bună imagine publică) și ai protopopilor care se înrudeau între ei, ginerii, nurorile și alte rude colaterale ale lor au ilustrat apoi (sau încă dinainte, cum a fost Dimitrie Moldovan, tatăl Ioanei Bădilă), grupurile de juristi, profesori, artiști, oameni politici, noua negustorime, activiști culturali români detinători ai statutului de *"elită"* social-națională și intelectuală, prin excelență. În mod natural, aceștia s-au constituit în așa numitele *"dinastii"* -rețea de structuri indestructibile- pe care s-a sprijinit evoluția societății românești și integrarea valorilor europene moderne în spațiul cultural și spiritual vizat. Unul dintre ei a fost și Ioan Florian.

Interesându-ne de președintele Tribunalului din Odorheiul Secuiesc -IOAN FLORIAN- și de Mateii familiei sale sibiene¹⁶, am reținut câțiva subiecți necunoscuți, alții știuți doar ca prezente oarecare, precum și celebrități.

Socrul lui Ioan Florian a fost GRIGORE MATEI. Era născut în Târgoviste (ianuarie 1809, la fel ca și Andrei Șaguna). Deși părea a

se îndrepta spre cariera de funcționar, pentru care a și urmat școală la București, a ajuns în Transilvania cu familia speriată de tulburările din anul 1821, ceea ce ne poate duce cu gândul că înaintașii lui făceau parte dintr-o categorie de oameni avuți, deținători ai unor averi ce trebuiau ferite de jafurile din sudul Carpaților acelor ani. Îl aflăm, după propria mărturisire, proprietar în Sibiu *"închis"* necesităților încă din anul 1830, precum și gravitând pe lângă/moștenind pe negustoreasa *"grecoaică"* Elena Nako¹⁷. Oricum, deși apare cu numele schimbat, în Gregor Mathéy, se va bucura de atenția și respectul bazat pe încredere al celor din jurul său, ajungând ultimul secretar al celebrei Companii comerciale grecești din Sibiu. Așa a semnat el actul de cedare a terenului ocupat atunci de Biserica ortodoxă *"fără turn"* din Cetatea Sibiului, unde s-a edificat în urmă cu un secol Catedrala Mitropolitană a Ardealului¹⁸. Ulterior s-a dovedit un necondiționat admirator al lui Andrei Șaguna, care-l va aprecia, de asemenea, lăsându-l administrator testamentar al unora din fondurile sale. A fost și cel de al doilea deponent la Banca *"Albina"* (ca sumă depusă) și membru în colectivul de conducere al acesteia, ceea ce-i facilitează, lui și întregii familii, relații privilegiate cu numeroși ardeleni-personalități culturale-politice de primă mărime¹⁹. În anul 1881 este *"vinilist"*, nominalizat după mitropolitul Miron Romanul, Ioan de Preda, Partenie Cosma și celălalt comerciant de succes atunci în Sibiu, Antonie Bechneț²⁰. Nu și-a părăsit niciodată condiția de negustor, s-a mândrit cu ea, a fost exigent cu normele de comportare și profesionalismul *"breaslei"*, iar bunăstarea sa a folosit-o în favoarea alor săi, dar și a altora. A fost membru fondator al Astrei, sprijinind-o adeseori, și donator pentru persoane particulare și asociații diverse: *"Un greu încercat de soarte, [care] după campania românească în Bulgaria"* la care luase parte ca soldat (sergent major), în trupa de geniu română, a fost silit să-ți caute *"sănătatea vederii"*, și, copleșit de alte griji și nevoi, primește sprijin de la Grigorie Matei (cărui i se adaugă Anton Bechneț și alții), gest pentru care și face *"mulțămită publică"* în presa românească²¹.

La una din vizitele împăratului Franz Iosif la Sibiu, presa a reținut cât de generos a fost *"iluminată"* casa sa din Piața Mică (ulterior proprietatea Elenei Florian). Cu prilejul aniversării a jumătate de secol de activitate comercială înfloritoare în Sibiu, aniversare *"din cele mai*

splendide" desfășurată *"în casa proprie"*, a fost onorat de prezența Mitropolitului Miron Romanul, de *"reprezentanți ai comerțului și industriei, fără deosebire de naționalitate. Șirul toastelor a fost lung"*, primind și peste 80 de felicitări telegrafiate.

Cumnat cu cel mai longeviv preot/ asesor consistorial (protopop al Nocihului, apoi al Sibiului) paroh la Biserica din Groapă -Ioan Panovici²²- a intrat în relații apropiate cu numeroase alte categorii de personalități, familiile lor sprijinindu-se și completându-se în spirit șagunian. Viata familiei soției sale, mai ales a ginerelui lui Ioan Panovici -sălișteanul judecător, pașoptist și deputat dietal Petru Rosca- s-a intersectat permanent cu a Mateilor. Nu mai puțin cea a fiicei judecătorului, celebra cântăreață Maria Crișan, soția nu mai puțin celebrului preot-profesor Ioan Crișan, ca și a fiilor lor celebri, unul (Ascaniu) profesor teolog și el, altul (Ionel) tenor și apoi director al Operei Române din Cluj etc.

Înainte chiar de neguțatorie, cea mai mare grijă a lui Grigore Matei a fost *"casa sa"*, mai ales după decesul timpuriu al soției -Elena, fiica familiei negustorului sibian Theodor și Zenobia Stamate. Cu o stăruință demnă de admirație, a asigurat copiilor săi bunăstarea materială, dar și o viață socială corespunzătoare oamenilor de rangul lor, pregătindu-i pentru una superioară, cum era cea a unei părți considerabile din complexa societate transilvană.

Singurul său fiu -Gheorghe-, a murit și el tânăr, fiind căsătorit cu o domnișoară din Timișoara, bine educată și frumoasă, ALEXANDRINA MATEI n. IOANOVICI.

Valorificându-și condiția de noră a unui remarcabil comerciant, ea însăși a fost o prezentă capabilă să crească standardul social la care se prezenta noua sa familie. Foarte tânără fiind, a ținut un interesant discurs la inaugurarea Școlii civile de fete a Asociațiunii, din care, pentru a-i cunoaște părerile îndrăznețe și deloc formale, cum se va dovedi mai târziu, extragem un text programatic de excepție: *"Femeia generațiunii noastre să devie femeie în sensul curat al cuvântului: o ființă omenească în clasa omenească, o desfătare, poate, dar nu o jucărie, o ființă modestă, dar gânditoare, o femeie supusă, poate, dar nici decât o sclavă"*²³.

Donatoare *"în favoarea"* activităților culturale-educative, cu deosebire, spre sfârșitul secolului o găsim binefăcătoare, printre alții, pentru școlari greco-catolici, fericindu-i cu haine din magazinul său, ceea ce se popularizează în

presa locală²¹. Viata de femeie tânără văduvă și mamă și-a consumat-o ca o demnă – „comerciantă” ce avea de crescut, de susținut prin școli cu bun renume, două fete (care i-au mai rămas după moartea tinerei Alexandrina, la doar 19 ani) și pe Alexandru, rămas orfan ca adolescent.

Una din fiice – Elena, ca și bunica sa paternă – a fost cântăreata „cu contract” la teatre din Germania (Ella Mathay), despre care ziarele din Sibiu au scris uneori: „Scire artistica. Aflăm că d-șoara Hella Mathei, sibiană de naștere, a fost angajată în stagiunea aceasta la unul din teatrele mai de seamă provinciale din Germania: Forst, Lausitz, unde e și acum (...) a obținut un succes desăvârșit în rolurile de fete naive, pentru care nu putem decât să o felicităm”²⁵. Fetele-artistice „din Matei”, verisoarele Elena Matei și Elena Florian, făceau o notă aparte, fără a fi singulare. Retinem, spre exemplu, pe cântăreata Anita Onit (și acest nume trimițându-ne la o familie semnificativă pentru intelectualitatea românească și europeană deopotrivă) care, în chiar anul 1900, se manifesta cu succes la Seghedin²⁶ și apoi pe „D-ra Valeria Opriș, distinsă violonistă”, fiică de director de poștă și telegraf, care cânta cu deosebit succes „la arhiducesa Isabela de Pojon”, în cadrul unui adevărat turneu²⁷.

Nunta celei de a doua fiice a Alexandrinei Matei – Eugenia –, care s-a căsătorit la Graz cu „Dl. Șastoric”, a produs o vie animație în presa românească transilvană, și nu numai. Sub titlul „Nuntă românească în Graz” se scria că la aceea nuntă „a luat parte întreaga tinerime română universitară aflătoare la Graz și multă lume străină. Cununia s-a săvârșit în biserica evanghelică, dar prin preot român militar, Dl. Pavel Bolden, care a venit anume spre acest scop de la Viena la Graz, pentru că dorința nestrămutată a miresei și mamei ei, D-na Alexandrina Matei, era să fie românească nunta”. Și cum părintele Bolden a cuvântat și româneste și nemteste (pentru mire, familia lui și alți ascultători), impresia acestui eveniment a prilejuit gazetelor cu orientare ortodoxă sau greco-catolică, dar și celor germane, numeroase cuvinte de laudă²⁸. Avem motive să credem că la nuntă or fi participat și verii Floriani, ei totuși cultivând aceleași cereuri, stimulându-se, uneori concurându-se în gesturi exemplare.

Cel mai mic copil al lui Gheorghe și al Alexandrinei Matei, singurul moștenitor al numelui, a fost Alexandru, născut în 13 septembrie 1884, orientat și el întâi spre artele dra-

matici, realizat însă ca pictor grafician. Dictionarele germane l-au reținut ca artist cu mari succese în domeniul ilustratiei de carte, peisaje, mozaicuri etc. A fost și profesor la Academia de Arte din Leipzig, onorat cu decorațiilor germane și grecești, cea de a doua soție a sa, mama copiilor săi fiind grecoaică. A murit în Bavaria, în anul 1968 și a fost înmormântat „în ritul greco-ortodox”²⁹. Fiii săi, Dr. Alexandros și Konstantin, de fapt nepoții lui Grigore din Sibiu (Târgoviste ?), locuiau în Grecia, țara mamei lor și a oarecâți înaintași din partea tatălui lor³⁰.

În timpul primului război mondial, Alexandrina Matei, acum „ninsă”, cutreera spitalele germano-austriace pentru a găsi răniți români cărora le aducea ziare românești, ori, împreună cu cele două fiice ale sale, le citea versuri din Eminescu sau rugăciuni, îi mângâia în suferința lor, ca o mamă mult încercată și ea. Cu puțin timp înainte de a muri, în preajma ultimului său Paste, la capătul unei victuiri „unde, în Europa”, în Croația, Germania, Austria, venind din Banatul natal și Ardealul tinereții, ca un adevărat cetățean al bătrânului continent, devastat acum de prima conflagrație mondială, trimite redacției Telegrafului Român câteva versuri (24 strofe!) impresionante prin conținutul lor de idei -sincer pacifiste-, care se sfârșesc astfel: „Pace vouă-n zorii zilei!/ Preoții preablând grăiesc, / Si se-ntorc cu crucea-n frunte/ Pastele le-mpânășesc. Pace Vouă! Salvatorul/ A grăit cu buze moi. / Avem Paste și lumea-n sânge.../ Fie pace între noi !”³⁰.

Personal, ne-a impresionat puterea pe care a avut-o când a lăsat copiilor libertatea de a-și alege singuri drumul în viață, conform vocației fiecăruia, fie și dacă acesta era nesigur și periculos, condamnat de mulți din mediul său. Vederile despre libertate și responsabilitate, expuse și în discursul de la inaugurarea Școlii civile de fete din Sibiu, iată, n-au fost vorbe goale, lumea se schimbase și se tot schimba ! S-a plasat astfel la un nivel superior altor „doamne”, care admirau și susțineau artele în vorbe bine alese, intervenind însă brutal în viața reală a propriilor fii, atunci când aceștia și-ar fi dorit profesii din acest perimetru.

Anastasia Matei, soțul său IOAN FLORIAN și fiica lor, Elena Florian

Anastasia

Cea de a treia fiică a Elenei și a lui Grigore Matei a fost Anastasia, născută la Sibiu cu doar câțiva ani înainte de revoluția pasoptistă. În

"casele" din Piața Mică, la nr.14. Prima informație care o privește în mod direct se referă la felul în care fetele "*de seama ei*" erau pregătite pentru un anume mod de existență. Fată de negustor cu vază și cu mari ambiții și responsabilități pentru urmașii săi, a fost implicată de timpuriu în viața grupului și a cetății.

În acest context, reținem un mod relevant de proiectare, întreținere și potentare a relațiilor sociale urbane românești transilvane, ceea ce se numește "*nășitul*" în familia Matei (deși, în multe alte familii asemenea, de care ne vom ocupa cu alt prilej, el este chiar mai spectaculos). La puțină vreme după ce s-a constituit, familia lui Grigore Matei cunună cel puțin două tinere perechi din lumea negustorilor, fie rude, fie oameni pe care doreau să-i sprijine și să-i impună în societate. Nu mai puțin, să-și facă din ei aliați pe care se putea conta în viitoare încercări familiale, sociale, chiar economice. La aceste începuturi, probabil, tinerii "*nași*" aveau de onorat încă obligații ale familiei Stamatii, din rândul "*comercianților*". Ulterior, când și soția sa era prea bolnavă pentru a se expune în manifestări socio-sărbătorești. Grigore Matei își "*scoate în lume fetele*" ca nase, mai ales ale copiilor familiilor Roșca și Cuntan. În contextul "*creștinării pruncilor*", fapt ritual, dar și social, intră "*în față*" cu mult succes fetele/femeile. Anastasia va boteza un fiu Roșca, pe Petru. Cum acesta a murit de mic, un alt Petru, mort și el la 11 luni, a botezat chiar Grigore Matei, în anul 1870. Astfel, bunele relații de familie se reconfirmau, se întăreau și mai mult. În anul 1872 Grigore va boteza singur o fată a "*senatorului*", pe Florentina-Alexandrina (!), iar Elena Cuntan (sora poetei Maria) va fi botezată, în anul 1875 de Alexandrina Ghe. Matei.

Acordăm atenție acestor "*episoade*" în măsura în care ele se dovedesc deosebit de bogate în semnificații, pentru oricine vrea să le "*citească*" dincolo de "*faptul oarecare*". Să ne închipuim doar cum "*arăta*", și ce semnale ne poate transmite, un grup care pregătește și participă la un astfel de eveniment. O putem face reconstituindu-l într-o viziune pe care ne-o facilitează orientarea istoriografică modernă și cunoștințele actuale despre societatea de care ne ocupăm, cu toate personajele care o definesc, fie ele principale sau secundare. Dincolo de acest aspect formal, încercăm să descifrăm motivațiile fenomenului în discuție, să-i apreciem rolul, potențial și real și dimensiunile. Și astfel vom vedea cum acel scenariu se

dezvoltă într-un adevărat sistem, dominat de interferențe subiective și de interese concrete: matrimoniale, materiale, sociale, de succesiune și sprijin etc. Astăzi, orice informație despre un botez sau o cununie din veacurile trecute, bine valorizată, ne poate ajuta să prindem un capăt al firului din "*ghemul*" relațiilor interumane, întotdeauna mai complicate decât par. Fiecare detaliu se poate converti într-o suită de componente ale unui "*documentar*" provocator, plin de viață și lămuritor pentru secvențe existențiale fundamentale.

Datele biografice ale Anastasiei Matei pot fi prezentate succint astfel: născută la Sibiu în anul 1841, s-a măritat de timpuriu cu cel mai reprezentativ dintre ginerii lui Grigore Matei, Ioan Florian. În această împrejurare de viață a părăsit -de vreme- spațiul comun familiei și prietenilor. Ca "*doamna domnului judecător*" zilele i-ori fi fost ocupate cu sarcinile de mare răspundere ale "*tinerii*" unei case pretentioase, corespunzătoare cu funcțiile sotului. În plus, creșterea a, cel puțin, 4 copii, poate și firea sa mai retrasă, explică sărăcia informațiilor pe care ea le-a produs. Copiii săi au păstrat părinților o amintire respectuoasă: s-au ocupat și ei de mormântul întregii familii. Acesta se află și azi într-un spațiu ce trebuia să fie un demn, deși modest, panteon al înaintașilor, cetățeni sau doar locuitori ai celui mai reprezentativ oraș transilvan pentru români³¹. În protocolul mortilor Bisericii "Din Groapă" unde este înregistrată înmormântarea Anastasiei, se serie -cronat- că a trăit "*40 ani*". Murise la Odorheul Secuiesc, la 11 octombrie 1893, de boala "*ordinarie*", în vârstă de 52 ani, jelită de sotul "*președinte de Tribunal*", de fiii Ioan și Teofil, de fiicele Elena și Sultana și de sora Sultana, măritată Iuliu Petric ("*advocat la Bocsă montană*") cu familia, de eumnata Alexandrina, n. Ioanovici, cu copiii săi³². A fost prohodită la Sibiu de 2 preoți, inclusiv Zaharia Boiu -fala amvonului româneș.

Ioan Florian, sotul Anastasiei, ocupă, cu certitudine, cum spuneam și la începutul acestei intervenții, un loc aparte printre intelectualii români transilvăni militanți, viața sa însumând numeroase acțiuni cu o semnificație specială; pe el îl regăsim întotdeauna alături de marii lideri naționali ai anilor în care a trăit. Și, deși nu este un fapt de excepție, este esențial că în jurul marilor lideri -alături de ei- au gravitat, ca o "gardă", cei ce-i susțineau și-i onorau, tineri sau mai puțin tineri intelectuali provinciali ce și-au asigurat respectul generațiilor

viitoare tocmai prin această atitudine firească și onorantă, care sfida vedetismul.

Ioan Florian era un greco-catolic atașat grupului său confesional, care a dovedit însă "curajul" de a se căsători în familia unui negustor apropiat lui Andrei Saguna și cumnat cu un protopop ortodox. Condiția sa de greco-catolic, în contextul unor abordări superioare a interconfesionalismului, nu va fi un impediment în a se exprima pe sine și neamul său. Doar la moartea sa, greco-catolicii îl vor invoca (prea) succint, mai ales că a fost îngropat în cripta ramurii ortodoxe a familiei (lângă Biserica din suburbiul Josefîn sibian, alături de soția sa), iar ortodocsii îl tratau "neutral" deoarece nu puteau uita cu totul că aveau în față un greco-catolic!

Informațiile despre începuturile lui Ioan Florian sunt generoase, cum sunt cele din Arhiva Someșană citată, el beneficiind de prezentări favorabile, ca un funcționar superior cu numeroase activități, un "distinguit fruntas al grănițelor năsăudeni". S-a născut în 25 septembrie s.v. 1829 în Soimus, j. Năsăud. La început se numea ... Pop! Tatăl său, preotul greco-catolic Popa Alexandru, se născuse în Pinticul Tecii, având ca tată pe Pavel Pop -cantor- și mamă pe Ilena, precum și doi frați și o soră, care au pătruns în rândul intelectualilor rurali. Fratele tatălui său, Dănilă Pop, era înrudit cu prepositul de la Blaj, Crainic, care a lăsat o donație de 15 fl. Soimusului și a cumpărat posesiunile domnilor și "dreptul regal"; în anul 1855 a reparat și a extins biserica. A murit în anul 1864. "Fiul popii" Alexandru Popa a fost Ioan...Florian. Când învăța la Blaj, "fîndcă erau mai mulți studenți cu unul și același nume de Ioan Pop, la sfîtuirea unuia dintre profesori și-a schimbat numele din Pop în Florian, cu care prenume a și rămas pînă la moarte"³³. George Baritiu a avut același destin al numelui (unii spun că modificarea s-a produs pe vremea tatălui său). Ulterior, în aceeași zonă mai primește și cognomenul de Cîmpeanul, probabil ca nepot al preotului Dănilă, el însuși folosind între nume, adeseori, initiala C.

După absolvirea liceului din Blaj s-a înscris la Academia de drepturi din Sibiu (1852-1855), absolvită ca *majorem primam*. Ioan Florian și Ioachim Mureșan au fost trecuți pe lista primilor stipendiati ai fondurilor grănițerești (1852), "pe când erau la Academia de Drepturi din Sibiu, căci grănițerii voiau să pregătească cîtiva juristi pentru a le fi de folos în viața publică românească". Dar, cum fiscul nu admitea

asa ceva, ei au rămas ...bursieri simbolici³⁴. A fost admis, fără examen teoretic de stat, la "practica juridică" și în septembrie 1855 a depus "prescrișul": "*Verschwiegenheits-Gelöbniss*", după cîteva luni ajungând "auscultant (...) cu leafă 300 fl. v. a. annual", ocupând un post în Făgăras. După alte cîteva luni depune "cu bun succes" examenul "oral și scripturistic", fiind declarat capabil de a exercita funcția de judecător (Richter), apoi depune jurămîntul și, în septembrie 1857, fu numit adjunct judecătoresc provizoriu pentru Ardeal. "Acest Ioan Florian (mai înainte Pop) a absolvit jura și a înaintat pînă la rangul de presedinte de tribunal, mai întîi la Năsăud, apoi la Szekely-Udvarhely, unde a și reposat în anul 1894", conchide o publicație zonală³⁵.

Promovările lui Ioan Florian, înregistrate - cu deosebire- la Sibiu, nu aveau cum să treacă neobservate, iar familiile cu fete de măritat nu puteau să nu si-l dorească printre al lor. Așa a ajuns el ginerele lui Grigore Matei, căsătorindu-se cu Anastasia, rudă cu Petru Roșca, apropiat al familiei lui Jacob Bologa și al altor "juristi" cu bun trecut, ori "de viitor".

În anul 1861 fusese chemat la Năsăud, alăturându-se celebrului român înnobilit Al Bohățel, prefect (Căpitan suprem) în noul District autonom românesc al Năsăudului. Cu prilejul instalării în funcție a acestuia, Ioan Florian va ține un discurs înlocuit, despre "Ilustritatea Sa Domnul Alexandru Bohățel, carele dovedind prin faptă de nenumărate ori un caracter de bărbat tocma precum ne trebuie nouă, este singurul (...) care ne poate astîmpăra setea de viața libertății constituționale, de care am fost lipsiti de mai mulți seculi"³⁶.

În ianuarie 1861, ca "procuror", se alătură semnatarilor memoriului politico-național din 4/16 ianuarie, în același an figurând și pe lista donatorilor "în favorul Asociațiunii...", alături de soțul său Grigore Matei, de Petru Roșca și alte rude. În aceeași vreme, imediat după înființarea Asociațiunii, ca un tânăr de nădejde, împreună cu Grigore Moisil și Ioachim Muresan, a fost nominalizat să facă parte din comisia de colectori, special creată, care aduna taxa de membri ai ASTREI din zona Năsăudului³⁷. În anul 1881, când era președinte al Tribunalului din "Szekelyudvarhely" adună bani "pe lista" sa, pentru Școala română de fete, unde el donează 1 fl., soția Anastasia tot 1 fl., ea și Cornelia Surdu și Petru Pop³⁸.

Deputat în Dieta de la Sibiu, Ioan Florian s-a regăsit, iarăși, printre prieteni și rude, prin-

tre cei din a căror lume deja făcea parte. A fost chiar secretarul sedinței de deschidere a Dietei, împreună cu prietenul său din vremea școlii, Ioachim Muresan, alături de doi unguri și un sas³⁹. În sesiunea anului 1864, la 4 septembrie, fiind și membru al Comisiunii de Curte în privința procesului unor comune românești și săsești din Districtul Năsăud și Biserita, cere în scris concediu de la Dietă. Mozei *"dicea că-și fi de dorit ca se se întrebuinteze pentru comisiuni oficiale"* alți angajați, dar nu deputați dietali. Cu cererea lui Florian sunt de acord deputații Baron Friedenfels, Găitan și chiar Pușcariu care *"părtinește cererea deputatului"*⁴⁰. Lipsurile românilor de la lucrări se datora sentimentului, confirmat, că acolo jocurile erau deja făcute, iar în ultima vreme, se consuma doar o formalitate. În ce-l privește pe Ioan Florian, acesta era disponibil să lipsească pentru că el trata procesele năsăudenilor ca pe o problemă capitală pentru binele nației.

La Năsăud va fi prim-notar, fiscal, prim-procuror și, din anul 1871, președinte al Tribunalului Regesc. Din această funcție îi va trimite o *"Scrisoare"*⁴¹ (deschisă) mitropolitului Andrei Saguna, invitându-l la Năsăud pentru 18 iunie, să ia parte la *"solemnă transpunere cu festivitate"* prilejuită de aprobarea și sancționarea drepturilor asupra pământului și a toate *"edificiile pe întreg terenul fostului regiment românesc năsăudean (când - n.n.) se recunosc și se predau irevocabil în perpetua proprietate și posesiune a numitelor comunități și a fondului școlastic central și de stipendie"* 54 *"miluri cvadrate"* pentru foștii grăniceri, *"venituri pentru ei și întreaga națiune"*. Românii își doreau, în acele momente de mare izbândă, să aibă în frunte, pentru binecuvântare, *"capii lor bisericuși"*. Andrei Saguna mulțumește pentru invitație, precizând că acest succes este *"rodul înțelepciunii bărbaților învățați și patrioți"*, inclusiv a celor doi corespondenți - Andrei Saguna și Ioan Florian -, le dă binecuvântarea, dar nu se poate deplasa. Ioan Florian știa - din familia sa sibiană - detaliile despre starea de sănătate, mai mult decât precară, a mitropolitului, dar el nu-l putea ignora pe multmeritul ierarh-patriot, căruia i-a fost *"tovarăș"* și în Dieta de la Sibiu (1863-1864) și apoi, ca *"regalist"*, în Dieta de la Cluj (1865).

Ioan Florian a murit la 12 oct. 1894 în Odorhei, la 66 ani, și a fost înmormântat în Sibiu în 2/14 oct. 1894. *"Reposatul, un năsăudean, care a lucrat mult pentru năsăudeeni, s-a bucurat de stimă generală și moartea lui este o*

*perdere națională"*⁴². La numai câțiva ani de la moartea sa, fără-ndoială, sub efectul activității sale de antrenarea a elementului românesc în slujba lucrărilor cultural-nationale, dintre puținii și nu totemai favorizații școlari români. *"mai mulți stud. rom. ortodocși de la gimnaziul ung. din Odorheiul-Săcuiesc"* donează 19.60 cor. pentru edificarea Catedralei mitropolitane din Sibiu⁴³. *"Elevi de la școle"* mai donaseră doar cei din Brașov, Sibiu, Blaj, Săliste, Ghimbav. Faptul este cu atât mai important cu cât mutarea în Odorhei a judecătorului Ioan Florian, cum bine se știa în epocă și au reținut biografilor săi, a fost făcută *"ca să-l izoleze acolo între secte și să-l facă imposibil pentru Români"*.

Elena Florian

La desființarea Districtului românesc al Năsăudului, Ioan Florian fusese numit președinte al Tribunalului din Odorheiul Secuiesc, unde își va și sfârși viața pământească. Din această perioadă remarcăm un episod care introduce în șirul celor ce ne interesează - o serie tipologică a noilor familii de orășeni români sudtransilvani - încă un membru al neamului Mateilor, prin Floriani. Este vorba despre fiica Florianilor, nepoata Mateilor, și un concert de binefacere din 9 septembrie 1886⁴⁴, aranjat de dr. Albert Török-viceșpan și Ioan Florian, jude de tribunal, la hotelul "Koronka" din Odorhei. Ca un adevărat om modern, cetățean al Europei, influențat și de prestația artistică a fiicei sale, Ioan Florian a contribuit, prin susținerea unor astfel de manifestări, la crearea unei atmosfere de normalitate, acolo unde acest lucru era greu de realizat, chiar de imaginat. Cu acel prilej, cântând lângă dr. Emiliu Vaida (violină), Andrei Solymosi (flaut) și Albertina Popa etc., vedeta seriei a fost *"d-soara Elena Florian, dragălasa fiică a d-lui Ioan Florian, președintele tribunalului regesc, carea a cântat pe pian rapsodia ungară de Liszt"*, *"cu precizie și tehnică strălucită"*; rechemată cu aplauze, bisează cu *"Fantezia maghiară"* de Ambr. Szekely și *"Ilustrațiunea română" (?)*, iar succesele ei erau mai mult decât locale.

Un strălucit succes *"seceră"* la Sibiu. Era în august 1887, la concertul *"Reuniunii române de cântări"*, într-o seară de vară, la *"Pavilionul de la Hermannsgarten, îndesuit de lume care astepta cu atâta dor să audă un concert al acestei reuniuni"*, prilejuit de Adunarea generală a Asociațiunii, care se ținea aici. În afară de *"Elena Florianu"* cântau și alți invitați: Adela de Heldenberg și *"Domnul pianist Victor de Heldenberg"*. Comentariile au fost cam de genul

celor pe care le vom spieci mai departe. Ea a fost un factor ce a contribuit în mod decisiv la "succesul splendid al concertului, deoarece astfel de meteori numai rar și rar se arată", Domnișoara Florian "a cules premiile cele dintr-o conservatoriu din Budapesta și pe care toate zărele din capitală n-aveau cuvânt să o înalte. S-a dus vestea în lume despre această artistă" etc., etc. A cântat Beethoven (Apassionata) "și publicul românesc s-a pomenit într-o larmă de aplauze vii, care n-au încetat până ce pianista n-a răspuns cu o piesă" (Valsul din Faust de Gounod, prelucrat pentru pian de Fr. Liszt). Acest concert a fost înregistrat ca cel mai reușit până la acea dată⁴⁵.

În anul 1890, este prezentă la serbările "Reuniunii române de gimnastică și de cântări din Brașov"⁴⁶, care se considerau "cele mai reușite ale sezonului în preseara anului nou": "Al 2-lea punct din program a fost executat de un plăcut și dorit oșpe, de gentila d-soara Elena Florian, fiica d-lui președinte de tribunal din Odorhei, Ioan Florian. Publicul era nerăbdător de a asculta pe această tânără pianistă, despre ale cărei succese au zise de mult". A cântat întâi "Poloneza E-dur de Chopen", iar "asteptările publicului au fost întrecute". A bisat cu o "rapsodie de Liszt" dovedind "o admirabilă tehnică" și provocând "zgomotoase aplauze".

De acum încolo încep, pentru ea și familia ei, coincidențele "negre". La 3 ianuarie, după doar câteva zile de la succesul din Brașov, moare bunicul ei Grigore Matei, care-i va lăsa mostenire "casa mare" a Mateilor, în Piața Mică a Sibiului, la numărul 15.

Peste 3 ani moare în Odorhei mama sa, Anastasia, în 11 octombrie 1893. Exact după un an, "Familia" din Oradea anunță că "Dra Elena Florian, excelenta pianistă mult apreciată în concerte s-a fidanțat cu Dl. Ludovic Eitel [Eitel?], locotenent în regimentul 82"⁴⁷. Cu două săptămâni înainte, lumea românească afla, din același ziar, despre eununia candidatului de avocat dr. Aurel Cosma din Timișoara cu celebra Lucia Cosma, fiica familiei Partenie și Maria Cosma, celebri în lumea lor, și nu numai; se "fidanțaseră" în mai.

Data la care se consumă logodna Elenei Florian ne trimite cu gândul la o posibilă "ieșire eliberatoare" din perioada obligatorie de doliu după mama sa. Din partea sa, acest fapt pare a fi fost o decizie curajoasă, sub semnul unei (posibile) nerăbdări. Numai că acest an de doliu "se petrecuse" și pentru tatăl ei, Ioan Florian. La el momentul avea mai multe dimensiuni, sfârșitului doliului adăugându-i-se

logodna fiicei sale! Și iată că, în 12 octombrie, la un an (și o zi!) de la moartea soției, zărele care anunțaseră într-un număr anterior "logodna" fiicei, după câteva zile anunță moartea tatălui.

A fost această moarte ("după îndelungate și grele suferințe"), influențată în vreun fel de decizia unei fete de judecător de a se căsători cu un ofițer ce nu inspira încredere morală în societate? Nu a reușit Elena să țină cont de mentalitățile familiei, sau ea, familia, nu s-a putut ridica la înțelegerea noilor forme de viață artistică, nonconformiste, la mare modă în acea epocă a "sfârșitului de veac"? Doar, era bineștiut cum "cucoanele din Brașov", din "lumea" familiei Matei-Florian (cum erau ale Puscarilor din Brașov), "erau scandalizate", "dădeau din cap" cu înțelesuri deloc măgulitoare, "bărfele nu mai conțineau" etc, atunci când se vorbea despre un artist a cărui viață era asociată (prea adeseori, în mod justificat) cu un comportament "inacceptabil", de la Hélène Pădure (fiică de negustor din Brașov), până la Agata Bârsescu. Este vorba despre aceiași mediu în care studiul cantoului și al instrumentelor făcea parte din educația obligatorie a unei fiice de negustor/intelectual și, uneori, era susținut prin eforturi materiale reale; fetele cu o bună instrucție muzical-artistică erau mult admirate...dacă se întorceau apoi la misiunea lor de soții și mame exemplare, cum a fost cazul, după propria sa mărturisire, a soției lui Sextil Puscaru, nepoata lui Gheorghe Dima.

Este momentul să remarcăm și un alt "detaliu" din acest episod. Un Friederic Eitel (prefect, născut la Merghindeal-Sibiu) fusese, cel puțin, "coleg" cu Ioan Florian în Dicta de la Sibiu. Într-o împrejurare pe care George Baritiu o reține în istoria sa, deputatul "de la Cincu" Eitel, provoacă un adevărat "scandal" când își dă demisia din funcția de notar de sedintă, motivând că "în iama trecută își stricase ochii cu învățarea limbii române", manifestându-și astfel "gradul urii și al disprețului său către limba română"⁴⁸. Se făceau simțite acum - în memoria afectivă a "ultimului judecător român din Transilvania" dinainte de Marea Unire, care a fost Ioan Florian- urmele acestui "scandal", și încă în așa măsură încât să-i influenteze atitudinea față de fiica sa preferată? Sau a fost doar o sumă de regretabile coincidențe?

Căsătoria Elenei, probabil, nu a mai avut loc. De-a lungul anilor, ea proprietară "pe casa cea mare" dintre "Casele Matei", cea cu nr. 15 din Piața Mică a Sibiului, va figura Helene

Forian, uneori cu specificatia "*privatier*".

Sultana, n. Matei, si **Iuliu Petric** fac parte tot din familia sibiană a lui Ioan Florian.

A doua fiică a Elenei si a lui Grigore Sultana-, ne-a lăsat, si ea, ca primă dovadă a "*intrării în lume*" o năsire, botezând pe fiul tot al verisoarei sale Maria Rosca. S-a măritat si ea cu un "*iurist*", cu Iuliu Petric. Să observăm ca, trei dintre sotii nepoatelor negustorului Theodor Stamati si ale Zenobiei, Maria Panovici, Anastasia si Sultana Matei s-au măritat cu "*iuristi*". Faptul era motivat întâi de constinta că această profesie era de mare succes si cu perspective frumoase de viitor. În acelasi timp, la Sibiu functiona, cu o prezentă românească nebanuit de considerabilă, Academia de drepturi, care a dat nu putini intelectuali români până la desființarea sa, în anul 1884. În plus, numeroasele institutii administrative sibiene, sudtransilvane, în general, erau un bun debuseu pentru tinerii absolventi.

Petrecându-si viata în Boesa Montană, sotii Petric au fost mai puțin vizibili în viata national-românească si sibiană, fără a fi rupti de evenimentele majore pe care le trăia societatea "*lor*". Din punctul de vedere al unei analize tipologice pe care o urmărim, ilustrând un grup mai puțin marcant, dar constituit din indivizi mult mai numerosi decât "*vedetele*", ei îi reprezintă pe "*funcționarii importanți marginali*". Au fost cei ce puteau crea asupra liderilor o anume presiune, mai ales după ce diverse feluri de "*alegeri*" (pentru Adunări eparhiale, Diete/delegatii, Congrese bisericesti etc.) au devenit o realitate si la români. Se comportau, adesea, ca o "*curea de transmisie*" a mesajelor, cu dublu sens, fiind mai apropiati de cei din nivelul inferior, pe care-i influentau si prin care își impuneau vointa, a lor, dar mai ales a celor ce le foloseau puterea (cei ce-i "*manevrau*"). Iuliu Petric a studiat dreptul la Sibiu, a devenit protopretor al cercului Resita si astrist. Astfel, "*a stăruit mult pentru ridicarea instructiei populare, dând totodată sprijin călduros ziaristicii naționale*". Apoi, "*demându-și mandatul de de-*

putat, fu numit jude regal în Boesa Montană"⁴⁹, membru în Sinod si în Congres (reprezentanta zonală). Avem semnale că era chiar prea zelos în respectarea dispozițiilor "*înalte*", cum a fost lipsa de sprijin pentru românii din Boesa, ce doreau să expună la Sibiu, în anul 1881, lucrări mestesugaresti⁵⁰. Oricum, avea suficiente mijloace materiale ca, fiind bolnav, să-si caute sănătatea la Gräfenberg, unde a si murit, în anul 1894, cu doar 5 săptămâni înaintea cumnatului sau Ioan Florian. Avea 55 de ani, iar sotia sa Sultana, născută Matei, a rămas înconjurată de cei 4 copii ai lor.

Erau nepotii comerciantului Grigore Matei si strănepotii comerciantului Theodor Stamate: Aneta, Flora, Elena si (iarăși unicul fiu) Cornel "*din Sultana*", alături de Ioan, Teofil, Elena si Sultana "*din Anastasia*" si Eugenia, Elena si Alexandru ai lui Gheorghe, căsătorit cu Alexandrina "*timisoreanca*". O generatie purtând nume de rezonanță dinspre trecut -cu puternică amprentă familială- dar si din plină actualitate (Cornel, Eugenia, Flora), cu alte aspiratii si alte ocupatii, figurând în alte structuri pe care s-a întemeiat evolutia întregii societăți românești. Juristilor si activistilor culturali din generatia anterioară, care aveau o bază materială prosperă pe seama zestrei de la înaintasii lor negustori -întreținută/ îmbunătățită prin propriul efort- le vor urma cei ce, cu o pregătire scolară si culturală superioară, se vor integra definitiv (în afara celor ce se vor "*pierde*"!) în marea familie a participantilor la actiunile dinainte, din timpul si de după Războiul pentru Reîntregirea Neamului. În miezul unor evenimente, sau înglobati în masa românească a vremii, la care va participa fiecare, iarăși, cum îi era dat s-o facă, nici unul nu s-a putut sustrage propriei epoci, asemenea înaintasilor, si nu doar de la Grigore Matei încoace.

Prima fiică a lui Grigore Matei si a Elenei Matei n. Stamati a murit la 22 ani. La 17 ani se măritase cu J. B. Popovici, despre care vom vorbi cu alt prilej.

Ana Grama

Note

1. Iuliu Moisil, Ioan Câmpeanu Florian, în Arhiva Someșană, nr. 21, 1937, p. 607-624. Toate informațiile cu referire la familia născătoare și la anii de tinerețe, care nu poartă altă mențiune, provin din acest medallion biografic. Mulțumim d-lui Vasile Lechințan pentru un extras din aceste pagini.
2. Vezi serialul nostru [Casele Matei. Grigore Matei, Alexandrina Matei și Anastasia, Ioan și Elena Florian] în Tribuna Sibiului, din 24 și 30 septembrie, 9 și 30 noiembrie -2004 și 18 ianuarie și 1 februarie-2005.
3. N. Popca, Arhiepiscopul și Metropolitul Andrei baron de Șaguna, Sibiu, 1879, p. 14.
4. Amicul Poporului, 1874, p. 50.
5. Th. Bodogac, Câteva momente mai importante din trecutul Catedralei Mitropolitane din Sibiu, în Mitropolia Ardealului, nr. 5, 1987, p. 96.
6. Telegraful Român (în continuare TR), 1901, p. 199.
7. Un Dr. Ioan Barițiu devine membru corespondent al societății de medicină din Viena încă în anul 1839. Cf. I. Pervain, A. Ciurdariu și A. Sasu, Românii în periodicile germane, I, Bibl. analitică, București, 1977, p. 143.
8. Tribuna, 1897, p. 914.
9. Prezentarea adresei Congresului național din 23 aprilie, la care vine un răspuns "călduros" din partea Majestății Sale în 4 mai același an.
10. I. Pușcariu, Notițe despre întâmplările contemporane, Sibiu, 1913, p. 67.
11. TR, 1902, 5 decembrie.
12. Candid C. Mușlea, Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului. Vol. II (1743-1837), Brașov, 1946, p. 197-198, Indice denume la Panovici).
13. Vezi nota 2.
14. Petra- Petrescu, Monografia Institutului de credit și de economii "Albina" 1872-1897. Sibiu, Editura Institutului "Albina", 1897.
15. TR, 1881, p. 475.
16. Vezi și Ana Grama, Protopopul sibian Ioan Panovici, 45 ani parohul Bisericii "Din Groapă", în Îndrumătorul bisericesc, Nr. 153, Sibiu, 2004, p. 229-235. Cf. și AG, ["Dinastii" de personalități locale cu valoare națională] în Telegraful român, număr comemorativ, nr. 1-4,, 2003, p. 4 și 7.
17. Regretăm că numeroase documente inestimabile din acest cimitir s-au pierdut, și nu prin agresiunea neprietenilor, ci prin negrija noastră!
18. Familia, 1893, p. 495.
19. Revista Ilustrată, Șoimuș, II, p. 25.
20. St. Pascu, Introducere la Părți alese..., I, Brașov, 1993.
21. Amicul Poporului, 1886.
22. Revista ilustrată, Șoimuș, II, p. 25.
23. Vezi nota 1.
24. Lazăr Urcuș, Dcspărtământul Năsăud al ASTREI (1881-1914), în ASTRA (...), Sibiu, 1987, p. 199.
25. TR, 1881, p. 91.
26. Simion Rctegan, Dicta românească a Transilvaniei, p.115
27. Vezi și G. Barițiu, Părți alese ..., III,, brașov, 1993, p. 175
27. TR, 1864, p. 194.
28. Ibidem, 1872, p. 180.
29. Familia, 1894, p. 492.
30. Pușcariu II., E. Miron Cristea și Matei Voicanu, Biserica Catedrală de la Mitropolia Ortodoxă română în Sibiu. Sibiu, 1908.
31. TR, 1886, p. 405.
32. Matei Voileanu, 25 de ani din viața Reuniunii române de muzică din Sibiu, Sibiu, 1905, p.40.
33. Gazeta de Transilvania, nr. 5, 1890
34. Familia, 1894, p. 479
35. ibidem, p. 383.
36. Ana Grama, Din istoria...

Abstract

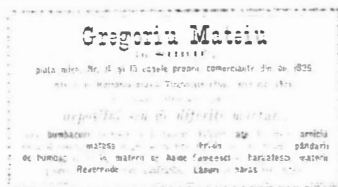
IOAN FLORIAN (1829 - 1894), President of the Royal Court from Odorheiu Secuiesc. His family from Sibiu

Known as an active character among the Romanian activists right after the Revolution in 1848, the transilvanian historiography can bring Ioan Florian into credit, as being a representative type for the socio - occupational category he has embodied. Thus, new information from this perimeter certify that our predecessors lived all that could be lived - personally, as formal group and globally - in Europe during the "century of nationalities", even under the harshness of unfavourable economic and political states. These imposed to the manner of living a certain dimension of its forms of manifestation, a certain brightness, or modesty, but they could not stop him to sincronize with the essential facts of the spirit of the age. Ioan Florian certainly occupies a distinguished place among transilvanian romanian activist intellectuals, his life comprising many actions with special signification; he can always be found next to the great national leaders of his time. He was born on the 25th of September s.v. 1829, in Șoimuș, Năsăud district. After graduating the highschool in Blaj, he entered the Law Accademy of Sibiu (1852 - 1855), which he graduated as *maiores primam*. After graduation, he was promoted until he reached the rang of court president, first in Năsăud, then in Odorheiu Secuiesc, where he died in 1894. Deputy in "*Dieta de la Sibiu*", Ioan Florian found himself again among friends and relatives, among those of whose world he was already part of.

MATEII

Grigore Matei

Piața Mică din Sibiu.
În fundul Casa Matei cu firma Gregor Mathey

Bisericața grecească din cetatea Sibiului și mitropoliții de ale căror bune aprecieri s-a bucurat familia Matei: Andrei Șaguna și Miron Romanul.

Banca Albina din Sibiu și tovarăși ai lui Grigore Matei din conducerea acestei celebre instituții transilvane: Visarion Roman, Ioan Hanea, Iacob Bologa, Paul Dunca, G.Pop de Băsești și P'artenie Cosma

Planșa 1

MATEII

Alexandru Gh. Matei în Sibiu, 1913

Liceul Brukenthal din Sibiu, prima sa școală

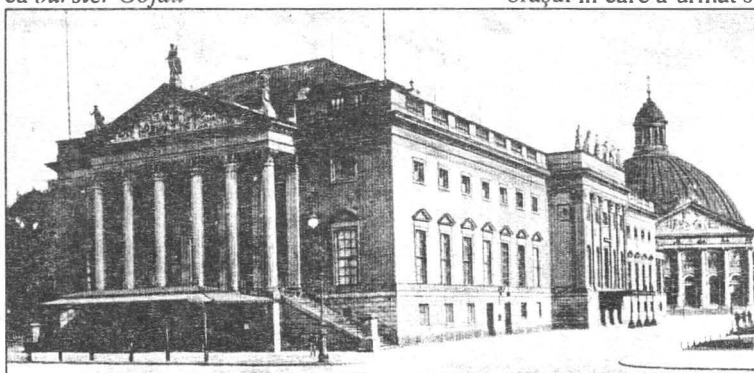
Budapesta, orașul studiilor de arhitectură ca *bursier Gojdu*

Emanuel Gojdu

Graz,
orașul în care a urmat studii economice

Berlin, orașul în care a fost actor și a organizat prima sa expoziție

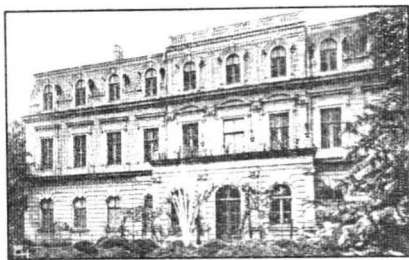

Din lucrările de tinerețe ale artistului român Al. Gh. Matei - consacrat în Germania

MATEII

Alexandrina Matei
în vechi costum săliștenesc
la o sărbătoare națională

Un institut german pentru educația fetelor,
din Timișoara

Pe str. Andrei Șaguna din Sibiu unde a *ținut prăvălie*

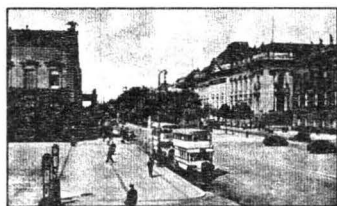
Școala civilă de fete a *Asociațiunii* (edificiu construit ulterior inaugurării) și prima promoție de eleve interne

O biserică ortodoxă și Opera din Viena

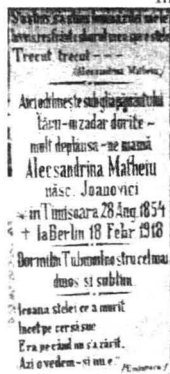
În orașul celebrei nunți a fiicei sale – Graz

Berlin, 1900

Cruce la mormântul fiicei sale Alexandrina
unde au fost inscripționate și datele sale
cu versuri ce-i aparțin și din Mihai Eminescu.
Sibiu, cimitirul *Bisericii din Groupă*

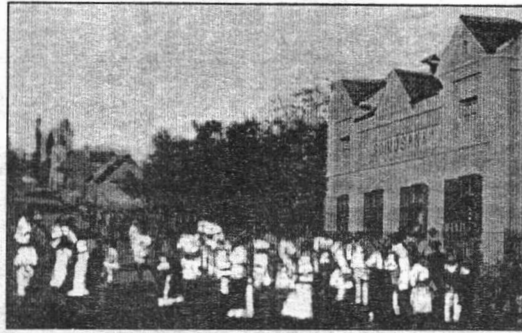
Un oraș imperial-habsburgic spre sfârșitul
primei conflagrații mondiale

Planșa 3

FLORIANII

Ioan Florian

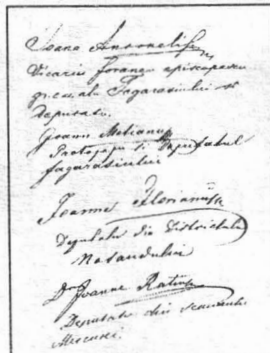
Șoimușul în sec.al XIX-lea

Piața Mare din Sibiu, privită dinspre locația Academiei de drepturi unde a studiat Ioan Florian

Hotelul Împăratul Romanilor din Sibiu,
unde s-au desfășurat lucrările Dietei din Sibiu, 1863-1864

Printre semnatarii deputaților regaliști în Dieta
din anul 1865 – Ioan Florian

Piața Mică din Sibiu. În față (în centru) casele socrului Grigore Matei

În cimitirul Bisericii din Groapă

Planșa 4

FLORIANII

Vechiul gimnaziu din Năsăud

Familie de secui din zona Odorhei

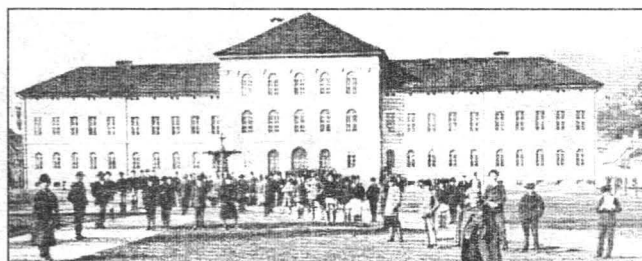
Klara Schumann, o pianistă care și-a fascinat contemporanele

Budapesta – orașul studiilor pianistice ale Elenei Florian

Viena romantică – oraș „de suflet” al oricărui pianist

Gimnaziul „Andrei Șaguna” din Brașov – spațiu românesc pentru manifestări artistice ale sec.al XIX-lea

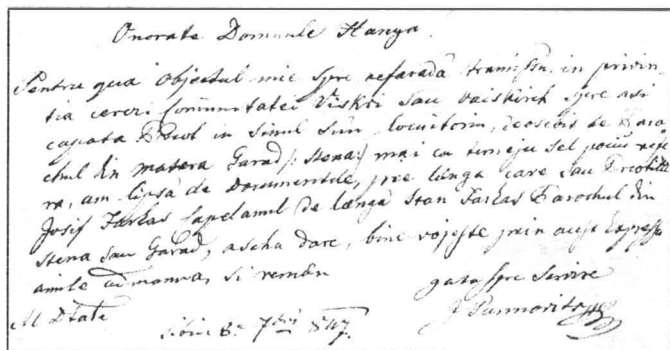

Planșa 5

PANOVICI

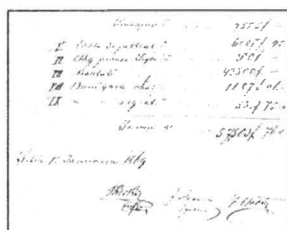
Sibiu - Biserica din Groapă

Autograf al protopopului asessor consistorial Ioan Panovici

Maria Roșca n. Panovici în costum de orășancă și în vechi costum de Săliște, alături de soția vărului său Gh. Mate

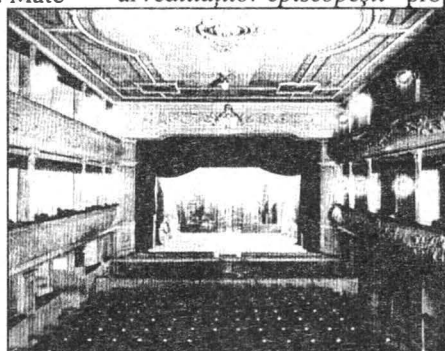
Semnătură autografă
Petru Roșca – prim efor al realităților episcopoești

Vechea stradă a Urezului, unde familia Petru Roșca a fost proprietară a casei în care locuia

Maria Crișan n. Roșca (verișoară a Elenei Florian) solistă celebră a Reuniunii române de muzică și Sala veche a teatrului din Sibiu unde a concertat adeseori

Tenorul Ionel Crișan

Profesorul teolog Ioan Crișan și Institutul Andreean pe care l-a slujit

Crucea Panovicilor în cimitirul Bisericii din Groapă

Planșa 6

Note asupra planșelor

- Ilustrațiile sunt din colecția Complexului Național Muzeal "ASTRA" Sibiu și din colecția personală Ana Grama.
- Piața Mică (planșa 1) din colecția Horst Klusch.
- Maria Roșca (planșa 6) din colecția Bibliotecii "ASTRA" din Sibiu.
- Scanare pozelor a fost executată de Liliana Oprescu - Centrul de Informare și Documentare în Etnologie "Cornel Irimie", C.N.M. "ASTRA" Sibiu, căreia îi mulțumim pe această cale.

Erată la Angustia 8, 2004

În legătură cu explicațiile imaginilor din intervenția sa anterioară (Angustia, nr. 8, 2004 - *Îndatorați la o comemorare. Ioan Petric*), autoarea face aici două rectificări imperative, care s-au strecurat independent de voința sa:

la pag. 104 - se va citi: **Directorii Școlii civile de fete a Asociațiunii din Sibiu.**

" 106 - " : **Vilele Orghidan din Vâlcele**